

רַחֲמַנָּא אֲדַפֵּר לֶן קְנָאוֹתַיָּה דִּי פִּינְחָס קְנָאָה

מסילת ישרים - פרק יט - בביאור חלקי החסידות

לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים, רבי אליעזר אומר הסב הקב"ה שמו של פינחס בשמו של אליהו ז"ל מתושבי גלעד מלמד שעשה תשובת ישראל בהר הגלעד שנאמר הנני נותן לו את בריתי, בריתי היתה אתו החיים והשלום ונתן לו חיי העולם הזה וחיי העולם הבא ונתן לו שכר טוב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם,

שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים דג

שאלת ממני למ"ד פנחס זה אליהו היאך נטמא להחיות בן הצרפתי: תשובה ... עוד יש לפרשו דמת מצוה שאין לו קוברים היה והטומאה דחיה היא אצלו ולשני הפירושים האלו התמודד עליו ונגע בו ושניהם חדשתי אני ועל הראשון אני סומך דהוראת שעה היתה. הנה כתבתי לך כל מה שיש אצלי בתירוץ קושיא זו ואתה תבחר ולפי דעת חכמי הנסתרות לא קשיא כלל כי האומר פנחס זה אליהו שורש נשמתו של פנחס וכשאמרו לו ולא כהן הוא מר לא רצה לגלות הסוד:

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק כח

... והיו ישראל לוקחים את הדם ומכסין אותו בעפר המדבר, וכשבא בלעם ראה את כל המדבר מלא מערלותיהם של ישראל אמי מי יוכל לעמוד בזכות דם ברית מילה זאת שהיא מכוסה בעפר הארץ, שני מי מנה עפר יעקב, מכאן התקינו חכמים שיהיו מכסין את הערלה ואת הדם בעפר הארץ, שני והיה זרעך כעפר הארץ, וכך היו ישראל נהגים למול עד שנחלקו לשני ממלכות ומלכות אפרים נמנעה מהם ברית מילה ועמד אליהו זכור לטוב וקנא קנאה גדולה ונשבע לשמים שלא להוריד טל ומטר על הארץ ושמעה אייבל ובקשה להרוג אותו ועמד אליהו והיה מתפלל לפני ה' ואמ' לו ה' ב"ה אליהו טוב אתה מאבותיך ברח, עשו בקש להרוג את יעקב וברח מלפניו, שני ויברח יעקב, פרעה בקש להרוג את משה וברח ונמלט מלפניו, שני וישמע פרעה את הדבר הזה, שאול בקש להרוג את דוד וברח מלפניו ונמלט, שני אם אין אתה ממלט את נפשך, וכתוב אחר אומ' ודוד ברח וימלט, למד שכל הבורח נמלט ועמד אליהו ז"ל וברח לו להר חורב, שני ויקם ויאכל וישתה, ושם נגלה לו ה' אמר לו מה לך פה אליהו, קנא קנאתי, אמי לו לעולם אתה מקנא, קנאת בשטים על גלוי עריות, שני פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, וכאן קנאת, חייך שאין עושיין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו חכמים לעשות כסא אחד מכובד למלאך הברית, שנקרא אליהו ז"ל מלאך הברית, שני ומלאך הברית אשר אתם חפצים.

שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים רצד

שאלת ממני אם יש לו אצלי טעם למה הטריח הקב"ה את אליהו מהלך ארבעים יום עד אשר בא אל הר אלהים והראהו כל אותה מראה והלא בארץ ישראל אשר שם עיקר הנבואה והקדושה היה יכול להודיעו הנבואה כי הר חורב אחר שנסתלקה השכינה לא נשאר בו שום קדושה: תשובה כבר ידעת שאין הקב"ה חפץ שילמדו על בניו קטיגוריא ולא דלטוריא אלא סנגוריא וזכות ורוצה שהצדיק יתפלל על הדור כאשר עשה אברהם אבינו ע"ה ולא כאשר עשה נח ולכן כתיב מי נח ונקראת על שמו ואליהו ז"ל לעולם היה מקנא והכי איתא במדרש אמר לו הקב"ה לעולם אתה מקנא קנאת בשטים על גילוי עריות קנאת על הברית דכתיב כי עזבו בריתך בית ישראל חייך שאין ישראל עושיין ברית עד שאתה רואה בעיניך וכו' ואתיא כמאן דאמר פנחס זה אליהו והכי משמע נמי קח נא את נפשי כי לא טוב אנכי מאבותי משמע שהאריך כבר ימים הרבה וכשראה הקב"ה שלעולם היה מקנא ולא היה מלמד על ישראל זכות ולא התפלל עליהם אלא אדרבא נשבע אם יהיה השנים טל ומטר כי אם לפי דברי וראה בצערן של ישראל שהיו מתים ברעב ולא התפלל עד שריחם הקב"ה בשנה השלישית ואמר לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה ואפילו אחר שאמרו כל העם ה' הוא האלהים לא התפלל עליהם אלא אדרבא שאל את נפשו למות והיה הקב"ה מתאוה שיתפלל על בניו ואמר וכי לא למד זה משה רבו שהתפלל לפני כמה פעמים על ישראל ומסר נפשו עליהם

חלקי החסידות הראשונים ג', הא' במעשה, הבי' באופן העשיה, הג' בכונה, ... החלק הבי' מן החסידות הוא באופן העשיה, והנה גם זה נכלל בבי' ענינים, אמנם תחתיהם נכללים פרטים רבים, ובי' הראשיים הם היראה והאהבה, ב' עמודי העבודה האמתית שזולתם לא תכון כלל... ונדבר עתה מענין האהבה, וענפיה הם ג': השמחה, הדביקות, והקנאה... הענף הג' הוא הקנאה, שיהיה האדם מקנא לשם קדשו, שונא את משנאיו ומשתדל להכניעם במה שיוכל, כדי שתהיה עבודתו ית' נעשית וכבודו מתרבה, והוא מ"ש דוד ע"ה (תהלים קל"ט): הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים וגו'. ואליהו אמר (מלכים א' י"ט): קנא קנאתי לה' צבאות וגו', וכבר ראינו למה זכה בעבור קנאתו לאלהיו, כמאמר הכתוב (במדבר כ"ה): תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל, וכבר הפליגו חז"ל (שבת נ"ה): לדבר במי שיש בידו למחות ואינו מוחה, וגזרו דינו ליתפס בעון החוטאים עצמו: ובמדרש איכה אמרו היו שריה כאילים, מה אילים הללו בשעת שרב הופכים פניהם אלו תחת אלו כך היו גדולי ישראל רואים דבר עבירה והופכים פניהם ממנו, אמר לו הקב"ה תבא השעה ואני אעשה להם כן, וזה פשוט כי מי שאוהב את חבריו אי אפשר לו לסבול שיראה מכים את חבריו או מחרפים אותו ובודאי שיצא לעזרתו גם מי שאוהב שמו יתברך לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו ח"ו ושיעברו על מצותיו, והוא מה שאמר שלמה (משלי כ"ה): עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בו, כי אותם שמהללים רשע ברשתו ולא יוכיחו על פניו מומו, הנה הם עוזבי התורה ומניחים אותה שתתחלל ח"ו, אך שומריה המתחזקים להחזיקה ודאי שיתגרו בו לא יוכלו להתאפק ולהחריש, ואמר הקב"ה אל איוב (איוב מ'): הפץ עברות אפך ראה כל גאה הכניעו והדוך רשעים תחתם טמנם בעפר יחד פניהם חבוש בטמון, כי זהו תוקף האהבה שיוכל להראות מי שאוהב את בוראו באמת, ואומר (תהלים צ"ז): אוהבי ה' שנוא רע:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קג עמוד ב

תניא, רבי נתן אומר: מגרב לשילה שלשה מילין, והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה. בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקדוש ברוך הוא: הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים. ועל דבר זה נענשו אנשי פלגש בגבעה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: בכבודי לא מחיתם, על כבודו של בשר ודם מחיתם!

אורות הקודש חלק ג - מוסר הקודש - עמוד שסד

הקנאה והאהבה האלהית - יג

האהבה האלהית, כשהיא באה למדרגתה העליונה, מתהפכת היא לתכונה של קנאת ד', במדתה הטהורה... מדת הקנאה האלהית שרויה היא בכנסת ישראל בכלל, אל קנא שמו ואין עמו אל נכר. ומתוך כך החיים הנצחיים הם טבועים בכנסת ישראל. מדת האהבה העליונה המהותית הפועלת היא מדת החיים, וכל מאן דקני לקוב"ה לא יכיל סטרא דמותא לשלטאה ביה. באישיות הפרטית היא מדת אליהו. ולפי אותה גבורת האהבה ועומק שכלה, עוצם חילה וקדושתה, כך היא מדת גילוי אליהו האישי. ופנחס זה אליהו, צביוני הקנאה, ראש פסגת האהבה הפועלת. ובכללות כנסת ישראל שרויה היא נפשו של אליהו ואומץ חילו דפינחס קנאה, שהיא השלילה הגדולה, שהאומה שוללת כל עירוב זר, ואליהו הוא מלאך הברית. אף על פי שלא סגלנוהו עדיין בפרטיות, מתוך הסיגול הכללי בא יבא, לפני בא יום ד' הגדול. אף על פי שראשית בואו יהיה עדיין חסר וי"ו, אליה הנביא, ואחר כן יתגלה בכל מילואו, קנאת ד' צבאות תעשה זאת, למרבה המשרה ולשלום אין קץ.

ילקוט שמעוני תורה פרשת בלק רמז תשעא

אמר רבי שמעון בן לקיש פינחס הוא אליהו, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל ובניו בעולם הזה אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא

מעבר יבוק שפתי צדק פרק כו'

ואמרו חז"ל (עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ג פכ"ג) שאליהו מקריב בביהמ"ק ממש השני תמידין, וכותב על עורות הקרבנות מעשיהם וחזיוניהם של ישראל, וזו היא כוונת ואישי ישראל ותפילתם, כי לפי שקטרג עליהם עתה בא לתקן, והוא כותב המצוות שאדם עושה אפילו בקצה הארץ, והאזור שהיה לבוש אפשר כי היה מעורו של אייל של עקידת יצחק, כדי להזכיר זכות אבות לעולם.

ספר קדושת לוי - פרשת פנחס

או יבוא, פנחס בן אלעזר כו'. ויש לדקדק תיבת בתוכם, הוא מיותר. ועוד יש לדקדק דפנחס לא עשה רק דבר אחד שהיה מקנא קנאת ה' צבאות והקדוש ברוך הוא שילם לו שני שכרים ברית שלום וברית כהונת עולם. ונראה, דהנה חכמינו ז"ל אמרו פנחס זה אליהו, ובתוספות מביא בשם תנא דבי אליהו, שהיו חולקים ממי בא אליהו אם מרחל אם מלאה, ובא אליהו ואמר להם שאני מבני בניו של רחל. ונראה דאלו ואלו דברי אלהים חיים, דהכלל הוא, שאם רואה אדם חס ושלוש בני אדם שעוברין עבירה וכועס תיכף עליהם ומקנא קנאת ה' צבאות אזי חס ושלוש מעורר דינין על ישראל. אבל פנחס אף על פי שקינא קנאת ה' צבאות אף על פי כן לא היה מעורר עליהם דינין חס ושלוש רק חסדים גדולים ומכפר על בני ישראל והוא היה המליץ על ישראל כדאיתא בגמרא, שבא וחבטן בקרקע ואמר לפניו רבונו של עולם על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל. ומחמת זה נתן לו הקדוש ברוך הוא שני שכרים. ברית שלום, מחמת שקינא קנאת ה' צבאות. וברית כהונת עולם, מחמת שהיה בתוך בני ישראל ולא היה מופרד מהם והיה מעורר עליהם חסדים וכפר עליהם כמדת כהן הוא חסד ומכפר על בני ישראל: וזהו הרמז בפסוק פנחס בן אלעזר כו' השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי, ואף על פי כן היה בתוכם והיה מעורר עליהם חסדים. לכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום, מחמת הקנאה. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל, כי אף על פי שקינא כיפר על בני ישראל והיה מעורר עליהם חסדים. ובזה תבין דאלו ואלו דברי אלהים חיים דבאמת אליהו הוא פנחס ונמצא הוא בא מבני בניו של לאה. ומה שכתב בתנא דבי אליהו שאמר שהוא מבני בניו של רחל, כי זה לשון תנא דבי אליהו עד שבא אליהם ואמר להם זה שאני אליהו אני מבני בניה של רחל, כי בשעה שקינא קנאת ה' צבאות בא אליו נשמה מרחל, כי ברחל כתיב (בראשית ל, א) ותקנא רחל באחותה וזהו מדתה. וזה שכתוב שם שאמר להם זה שאני אליהו שיש לי נשמה יתירה שאני נקרא אליהו שאני מבני בניה של רחל זו הנשמה הוא מרחל שנאמר בה ותקנא רחל, וגם רחל הוא מלכות הוא הנוקם:

שמונה קבצים - קובץ ג

צב. אליהו, מפני שהוא כולל את הקדושה של עולם העשיה, הרי הוא סופג ברוחו את כל הנטיות הנדרשות לשכלולו של עולם זה, עד כדי הכשרתו אל ההרמוניה השלמה, אל העולמות שלמעלה. כשם שבתחילה, לפני התבסמותו, הכיר יותר מכל את עומק הכיעור והזיהום שעולם שפל זה שקוע בתוכו, ומפני כך קנא באש שלהבת לבער את רוח הטומאה והמחזיקים בו, כן יכיר אחרי ביסומו את כל ניצוץ קודש שבעולם זה, להעלותו ברוח שלום, וישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

סודר תפלה נוסח ספרד - סדר יום כפור קטן:

רחמנא אדפר לן קמייה דאברהם רחמיא. בְּדִיל וַיַּעֲבֹר:

רחמנא אדפר לן קמייה דאברהם רחמיא. בְּדִיל וַיַּעֲבֹר:

רחמנא אדפר לן קמייה דפינחס קנאה. בְּדִיל וַיַּעֲבֹר:

רחמנא תוב מרוגזן ולא נהדר ריקס מן קדמך:

מחזור ספרד ליום הכפורים - תפלת נעילה:

רחמנא אדפר לן קמייה די אברהם רחמיא בְּדִיל וַיַּעֲבֹר:

רחמנא אדפר לן קנאותה די פינחס קנאה בְּדִיל וַיַּעֲבֹר:

אמר אעשה לו רמזים ודברים אשר נעשה למשה רבו ויזכור מעשיו וילמוד לבטל הקטגוריא וילמד עליהם זכות כאשר עשה משה. ולפיכך הלך בכח האכילה ארבעים יום כאשר עמד משה ארבעים יום ומ' לילה לחם לא אכל והביאו אל הר האלהים מקום המעמד הגדול ומשה מליץ בין ישראל ובין אביהם והלינו במערה והיא נקראת הצור אשר נתיישב שם משה ואמר לו מה לך פה אליהו כלומר מי הביאך פה מקום משה רבך אולי יזכור וישוב לבקש רחמים ואדרבא הוסיף לומר דלטוריא עזבו בריתך בני ישראל את מזבחתיך הרסו ואת נביאך הרגו בחרב ובכלל את מזבחתיך הרסו רמו שהיו בונין מזבחות לע"ז. אמר לו הקב"ה עדיין אתה מקנא צא ועמדת בהר לפני ה' כאשר אמר למשה הנה מקום אתי ונצבת על הצור ושמתך בנקרת הצור וגו' והיא המערה והראהו ולימדו י"ג מדות רחמים ואמר לו אם יעשו לפני כסדר הזה מיד אני מרחם עליהם כדי שיתן אליהו אל לבו ויזכור י"ג מדות של רחמים והעביר לפניו רוח גדולה וגו' במדרש א"ל בשעה שהרוח יוצא לעולם הקב"ה מרשלו בהרים ומשברו בסלעים ואומר לו הזהר שלא תזיק את בריותי ע"כ ועל דרך זה הרעש והאש והמתרגם אמר מלאכי רוחא ומלאכי זיעא ומלאכי אישתא וקל דמשבחין בחשאי ורמו לו אע"פ שיש לפני שלוחים של זעם חביב לפני קלא דתפלה ושבח בלחש וזהו קול דממה דקה ואמרו במדרש המתין לו שלש שעות ועדיין עמד בדבריו הראשונים ואמר קנא קנאתי ע"כ. כיון שראה הקב"ה שעדיין הוא מקנא אמר אין זה ראוי לעמוד בעולם אמר לו ואת אלישע תמשח לנביא תחתך לקחת נפשו אי אפשר שכבר נתתי לו את בריתי שלום להניחו בעולם אי אפשר דלעולם יהיה מקנא ולא ילמוד סניגוריא על ישראל הילכך יסתלק לעליונים. ואם תשאל למה לא התפלל אליהו על הדור לפי שהיו בהם שלש העבירות החמורות ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וחשב שלא תועיל התפלה. ומ"מ היה לו לעשות מה שעליו שכבר היו שם צדיקים הרבה כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו ובזכותם ובזכות תפלת הצדיק היו השאר נצולים ולא יתקיים והיה הנמלט מחרב חזאל ימית יהוא והנמלט מחרב יהוא ימית אלישע והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו:

ספר מי השילוח - פרשת פנחס

וידבר ה' אל משה לאמור פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי כו', בגמ' אמרינן בקשו מ"ש לדחפו אמר להם הש"י הניחו לא קנא בן קנאי משיב חמה בן משיב חמה כו', בקשו מלאכי השרת לדחפו כי אין אדם יכול לקנא ולנקום נקמת ה' לחבירו רק באם יהי' הוא נקי במדה הזאת, ולזה העיד הש"י קנא בן קנאי כי הוא נקי וטהור במדה הזאת, התחילו השבטים מבזין אותלו כי אמרו כי ה' עושה זאת מחמת שנאתו לזמרי והשיב הש"י בקנאו את קנאתי בתוכם פי' שקנאתו ה' מחמת גודל אהבתו לישראל וזה מרמז תיבת בתוכם:

העמק דבר על במדבר פרק כה פסוק יב

(יב) ... את בריתי שלום. בשכר שהניח כעסו וחמתו של הקב"ה ברכו במדת השלום. שלא יקפיד ולא ירגזו. ובשביל כי טבע המעשה שעשה פינחס להרוג נפש בידו. היה נותן להשאיר בלב הרגש עז גם אח"כ אבל כאשר היה לש"ש משה באה הברכה שהיא תמיד בנחת ובמדת השלום. ולא יהא זה הענין לפוקת לב. ועי' כיב"ז בס' דברים י"ג י"ח ברוצחי עיר הנדחת:

תוספת בכת"י.

שם. זה הענין לפוקת לב. וכתוב שלום קטיעא דבמה שהיה במידת השלום יותר מהראוי. שלא קנא בימי השופטים על פסל מיכה ועוד כמבואר בתד"א ובילק"ש שופטים, משה כתיב קטיעא נענש. ונמצא דמדת השלום נהפך לו לרועץ.

בתי מדרשות לקוטים ממדרש שוחר טוב בכתב יד מומור סג'

אמר ר' פנחס בשם ר' שמעון בן לקיש הוא פנחס הוא אליהו זכור לטובה ולברכה שאלולי הוא לא היה לנו חיים באדום הרשעה הוא שאמרו רבותינו משעה שחרב בית המקדש הוא מקריב שני תמידין בכל יום לכפר על ישראל וכותב בעורותיהן מעשה כל יום ויום.